

## РАЗВЕЈАНИ КАНТОСИ, ИЛИ ДУША У ТРАНЗИТУ

Александра Ђајић Хорват, *Königstrasse*, Културни центар Новог Сада 2012

Ово је збирка *обриса* поетског аутопортрета, која у скицама, варијантама и преобразбама, чини збирку субдинâ једне особе. Тиме већ, и осетљиви окулар, у којем се прелама слика једног доба и поднебља. Једне епохе. Можда прошле, у трену превазиђене, угашене, изгубљене. А опет, и горуће, трајне, неразрешене, што као судбина света траје, и изван корица ове, или неке друге књиге, и након ње, у ковितлацу времена и историје. Нарисана је присно, поуздано, као осебујна и лична потрага за великим Једним свеколиког времена, али и за жељеним, многозначним и вишецентричним обједињењем – могућом сумом комплексног искуства – које не мимоилази ни субјективно ни опште, ни жеље ни уверења, ни друштва ни епоху – у задњој декади оне цивилизацијски и историјски сложене завршнице двадесетог века, коју смо били спремни, или желели назвати и својим властитим тренутком у времену. И коју смо, свако на свој начин, тежно, и посебно трагично на Балкану, с обновљеном, готово антрополошки и генски неочекивано планулом чежњом, затекли у себи, као дубоки порив, да у нутарњем кућишту, и сопству, већ расељеном и неутажено упитаном под турбулентним сводом и тлом рашомонских услова-понула у формулама савремености, пронађемо, као властито острво Света, или најмању тачку коегзистентне измирености, услов опстанка – егзистенције, или бића, и – посебно захтевно, осетљиво и болно – егзистенције, и бића.

Са пуним духовним, интелектуалним и емотивним улогом, овим песмама је предато – болно сублимирано, крхко и снажно – „огромно предосећање света”, онога Ја, што му се упућује из жудње да га, ипак, негде, нађе – равно примарној жудњи, сложене унутарње, конститутивне снаге целог себе, али и вазда позледивој рани – великој поеми недостајања, у којој се одговор, *писмо светиа*, очекује као узајамно, обгрљујуће, потпуно, и чисто.

Ова књига поезије, чија је ауторка, захваљујући полиграфској природи и разностраном таленту, увелико заронила у културу свог доба – указује се, међутим, у најосетљивијем седименту, као штиво рачвања, неизбежних драматских дивергенција и унутарњих токова, што субјективну мисао, филозофију живљења, *искусїиво осећања и знања*, суптилног емпатијског упијања сваке нијансе различитости и особености у свеукупном планетаријуму поимања културе, њене традиције и модерности – овим унутарњим исписима, веризмом *їоезије искусїива*, трансформише у оштре крхотине виђеног и сањаног: у дневник лирске транспаренције која по себи, недвосмисленом јасношћу стиха, обелодањује нагост егзистенцијалног *сада*, утврђујући, и варирајући,

основну мелодију књиге, оштри ветар чежње, пута, недостајања, неостварености, и бола.

Мотивски сплет ових записа сложен је преплет питања: колико је потребно да путник у души, са личном картом у бојама своје мултикултуралне елоквентности и питомих нутарњих дарова – те поуздане шифре свеприпадности – пређе граница, колико да прекорачи прагова, колико да заборави, колико да памти, колико пута да се изнова запита: ко сам, и ко је Други, колико печата у пасошу да у себи оживи, и избрише, да би поништио и видљиве баријере, и невидљиве зидове што га у свим приступницама свету и очекиваном путу Себи, неотклоњиво окружују и прате – као стигматичан знак егзила и реално изгубљен а неизбрисив идеограм дома. Недостајуће и недостижно преплићу се у овом лирском писму једнако као што живот надире одастуд, на нов начин далек и неосвојив, док безмерна етарска енергија свеприпадности, отиснута из унутарње мандале („Дуга припрема за путовање / затим чекање на станици // гладна и чиста”), оком неког другог и новог у себи („сликаће ме / треба да се наместим / осмехнем / забацим косу / и мало подигнем браду // коначно ћу знати ко сам”) по себи исписује дневник самовања, док испрекидане секвенце јасности („из мог пасоша / вребају разрушени градови”), увек новог и увек страшног „првог јутра у егзилу”, и двосмислености избављена („блажени свет кратког *espressa*, / кратког сећања, дугог чврстог сна”)... цртају потресни итинерер са ознакама градова, година, датума, који и нехотице, по себи, испод пелерине светског путника, савременог номада, читача енциклопедијског обиља музеја и галерија, осликава уживо, и онај други, вивисективни рез огољења, самопрепознавања, у властитој дубинској слици: лице са пасошке слике, лик избеглице, никог, затеченог у спектаклу мноштва савремених метропола и свог импровизованог удомљења међу зидовима од папира, штамбиља, изнајмљених соба, гостинских паркова и трава, мириса непознатог, неприсвојивог и непрозирног.

Исписан језиком неутуђене ходочасничке чистоте, с прозирношћу капљица кише и отиском стопа у прабини, микрокосмос Александре Ђајић Хорват треперав је од дубинске и сферичне пуноће њене *Јесени јайанске собе* („твоји прсти / ограде од бамбуса / не дају ми да одем”), надахнут филозофијом и надом света-уточишта („када пређем врх велике планине / заборавићу ружу / која самује на ветру”), оне мале вечности тренутка, што ускрсне у лековитости додира, прожимања, суштинског открића другог, у свим временима – подно сликарских платана, мртве природе у којој је све стварно, опипљиво, све заувек, и све живо („Ко је био Балтазар ван дер Аст / коме је било дато / да у ходу гусенице препозна вечност”), или истинског пејзажа где детаљ постаје „златна шума”, „тишина, мокра крошња пуна светлости”, или, пак, часа интимае, чаја за двоје, урањања у мирис јасмина – „свемогућу присутност”.

Али то је и изненађујуће опора, једнако чисто предочена серија записа са испрекиданог избегличког путовања, коме већ потписи испод песама (Нови Сад, Будимпешта, Буков, Берлин, Хановер, Бремен, Фиренца) налажу нови ритам споја стварног и вербалног корачања („Већ трећи град / у који стижем ове године / са својим телом / кожом зубима ноктима / својим црним кофером / раскомаданом домовином”) као и форме прекинутих и развејаних делова модерне поеме, пева, којима песникиња даје нумеричке ознаке и често поновљен исти назив – *Canto*. Песмама ретке опажајне бистрине, чија се изворна перцепција ломи под суспрегнутом емоцијом, и тензијом унутарње самоконтроле и спонтаног одаха, самоће пред новопронађеним светом, истог у својим различитим одломцима, и својом урбаном, одгојеном и контролисаном културом опстајања, самоће у мноштву, који се осликава у јасним бојама сопствене уздржаности и само/отуђења, свака песма Александре Ђајић Хорват доживљава се као другачије апострофирање једва саопштивног пулсирајућег бола, којем, у геометризму оштрих спознаја или клизним сликама, у знаку високе књижевне писмености, необичне и неусиљене метафоре указују на празнину, нови вал ововремених страхова, рупу у времену, што спаја новосадску Балзакову („прозор без завесе мој је часовник / извађени зуб”) и берлинску краљевску улицу, са њеном бешумном колоном „лица која нестају”, остављајући за собом своје заборављене обућарске калупе. Песникињин опажајни дар, савршено сплетен у асоцијативни багаж њених путовања, најречитије исказује њене меланхоличне рефлексije на илузивност наших постојања, творби, слика и речи, као на будућност новог писма нестајања. Као што зачудна и шокантна искреност њених самораскивања, у чвору неке нове себе, пренетог преко граница знаног („ све даље од оног што сам била / сама себи комад домовине”), искуствено потписује то „право на привремени боравак / у још једном од привремених царстава”, са укусом привремених обеда, неумомљености, великој раскоши хладноће градова, где бити спасен, једнако је силаску у подземље, у ноншаланцију празнине, сред слепих урбаних светала, иза стерилног окна, где недостаје тек потез и покрет па да се испише и траг властитог непостојања: „пожелим понекад / да иза прозора сам / у некој болници / иза стакла / и сама прозирна / на белом глечеру / заборављени микроорганизам / хладноћу прстима да опипам // стакло // ту безбојну еутаназију”.

Кантоси Александре Ђајић Хорват драматична су разилажења путева, преобразби, као пуне цене измирења са светом, и растанка са собом, немогућности пута Кући – „не плашим се странаца / и њихових залудних дланова / тако далеко од целине / та стрпљивост / с којом постајем неко други / плаши ме // пут кући дуго траје”. Између заборављеног и замишљеног („Мјесто са ког сам пошла / неповратно је нестало / Не могу

више да га нађем...; плашим се само једног: / да места никада није ни било”), ван реалног света и времена, а до врха у њему, исцртан је отисак који још једино у стиховима оставља душа-тело, а који је, сплетовима својих филозофских, есејистичких реминисценција, документарних секвенци, хаику стихова, путних забелешки, у међупростору својих корачаја, и њиховим следом, саздала као своје једино, па и финално уточиште, Александра Ђајић Хорват – у свим својим посланствима (англиста, магистар социјалне антропологије, докторирала на Одсеку за историју и цивилизацију на Европском институту у Фиренци), талентована и запитана читалацка модерног света – и успешна песникиња, која је своје стихове повремено објављивала у нашој периодици, па и *Лейоиси-су Мајице српске*.

Рођена 1966. на Илици, у Сарајеву, преминула 2011. у Фиренци, песникиња почива у Новом Саду. Није видела своју Књигу, коју је брижљиво, са разумевањем и пијететом, приредио њен супруг, песник и преводилац Ото Хорват.

А то је, могло би се рећи, књига наших дубинских лектира. Њена питања филозофије сопства и егзистенције, темељна су и ваздашња, но посебно акцентована контроверзним потребама за местом под сунцем, и домом у себи, под налогом за менама у временима које смо живели, и живимо, у којима ни песникињина старка Сибила „није рачунала на толико историје” – светова у проласку, у транзицији.

И напокон, и увек, то су питања душе – којој је суђено да нас повуда тражи, у хуци времена, сред праха и пепела, као и на сјајним трговима и тржницама, у вировима виртуалног, осиромашеном екипажу свакодневног, у запустелим вртовима дубине, између живота и смрти – у транзиту.

Тања КРАГУЈЕВИЋ